

Sygn.akt III AUa 949/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 lutego 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Bohdan Bieniek (spr.)

Sędziowie: SA Bożena Szponar - Jarocka

SA Marek Szymanowski

Protokolant: Agnieszka Charkiewicz

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 23 lutego 2016 r. w B.

sprawy z odwołania Z. D.

przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

o emeryturę rolniczą

na skutek apelacji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

od wyroku Sądu Okręgowego w Łomży III Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 9 czerwca 2015 r. sygn. akt III U 191/15

I. zmienia zaskarżony wyrok i oddala odwołanie,

II. zasądza od Z. D. na rzecz Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział (...) w B. kwotę 180 (sto osiemdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za obie instancje.

Sygn. akt III AUa 949/15

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 10 kwietnia 2015 r. Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego odmówił Z. D. prawa do emerytury rolniczej. Uzasadniając powołał się na art. 19 ust. 1 i art. 20 ust. 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników i wskazał, że okresy ubezpieczenia rolników od 01.01.1986 r. do 31.10.2014 r., okresy zatrudnienia od 01.01.1967 r. do 15.11.1967 r., od 19.11.1970 r. do 27.04.1971 r., od 22.03.1973 r. do 14.02.1979 r., od 15.02.1979 r. do 30.04.1985 r. oraz okres zasadniczej służby wojskowej od 16.01.1968 r. do 08.01.1970 r. zostały zaliczone do okresów ubezpieczenia, od których zależy prawo do emerytury w powszechnym systemie ubezpieczenia społecznego. Stąd odwołujący nie posiada wymaganego stażu pracy, tj. 25 lat, a jedynie przez 4 lata i 11 miesięcy.

Odwołanie od tej decyzji złożył Z. D., żądając jej zmiany i przyznania emerytury.

W odpowiedzi na odwołanie pozwany wniósł o jego oddalenie.

Sąd Okręgowy w Łomży wyrokiem z dnia 9 czerwca 2015 r. zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał Z. D. prawo do emerytury rolniczej od 1 lutego 2015 r., a ponadto stwierdził odpowiedzialność organu rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji o przyznaniu prawa do świadczenia.

Wydanie orzeczenia poprzedziły następujące ustalenia. Z. D. urodził się (...) Od 01.01.1986 r. do 31.12.1990 r. oraz od 01.01.1991 r. do 31.10.2014 r. z mocy ustawy podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników. Nadto, posiadał następujące okresy składkowe w KRUS: od 01.01.1967 r. do 15.11.1967 r., od 19.11.1970 r. do 27.04.1971 r., od 22.03.1973 r. do 14.02.1979 r., od 15.02.1979 r. do 30.04.1985 r. Od 16.01.1968 r. do 08.01.1970 r. odbywał zasadniczą służbę wojskową. Z. D. podlegał także ubezpieczeniu społecznemu w powszechnym systemie.

W dniu 12.11.2014 r. złożył w ZUS wniosek o emeryturę. Decyzją z 10.12.2014 r. przyznano mu świadczenie. Do prawa i wysokości świadczenia uwzględniono następujące okresy ubezpieczenia w KRUS, uznając je za okresy składkowe w rozumieniu ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych:

- od 01.01.1967 r. do 15.11.1967 r. okres składkowy
- od 16.01.1968 r. do 08.01.1970 r. zasadnicza służba wojskowa
- od 19.11.1970 r. do 27.04.1971 r. okres składkowy
- od 22.03.1973 r. do 14.02.1979 r. okres składkowy
- od 15.02.1979 r. do 30.04.1985 r. okres składkowy
- od 01.01.1986 r. do 31.10.2014 r. ubezpieczenie rolne

ZUS uznał Z. D. 15 lat, 4 miesiące i 28 dni okresów składkowych oraz 28 lat i 10 miesięcy okresów uzupełniających, czyli pracy w gospodarstwie rolnym i ubezpieczenia rolniczego. Łącznie dało to 44 lata, 2 miesiące i 28 dni okresów składkowych i uzupełniających.

W dniu 06.02.2015 r. Z. D. złożył wniosek o emeryturę w KRUS.

Zaskarżoną decyzją Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego odmówił przyznania Z. D. emerytury rolniczej, przyjmując, że posiada on tylko 4 lata i 11 miesięcy okresów ubezpieczenia emerytalno-rentowego oraz pracy w gospodarstwie rolnym: od 31.12.1964 r. do 31.12.1966 r., od 16.11.1967 r. do 15.01.1968 r., od 09.01.1970 r. do 18.11.1970 r. i od 28.04.1971 r. do 21.03.1973 r. Rolniczy organ rentowy wskazał, że okresy ubezpieczenia rolników zostały zaliczone do okresów ubezpieczenia, od których zależy prawo do emerytury z ZUS.

W ocenie Sądu Okręgowego odwołanie zasługuje na uwzględnienie. Zgodnie z art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U.2013.1403, dalej jako „u.s.r.”) emerytura rolnicza przysługuje ubezpieczonemu, który spełnia łącznie następujące warunki: osiągnął wiek emerytalny określony (65 lat i 4 miesiące), podlegał ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu przez okres co najmniej 25 lat.

Sąd Okręgowy stwierdził, że spór w sprawie sprowadzał się do wyjaśnienia, czy ubezpieczony legitymuje się wymaganym okresem ubezpieczenia. W ocenie Sądu I instancji brak jest podstawy prawnej do wyłączenia tych okresów (okresów ubezpieczenia emerytalno-rentowego, czyli przypadających po 31.12.1990 r.) przy ustalaniu prawa do emerytury rolniczej, także w sytuacji kiedy zostały one zaliczone do okresów ubezpieczenia w systemie, od których zależy prawo do emerytury na podstawie odrębnych przepisów, w tym na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Zgodnie z art. 20 ust. 2 u.s.r. wyłączeniu podlegają tylko okresy wymienione w ust. 1 art. 20 u.s.r. Natomiast okresy ubezpieczenia emerytalno-rentowego, a zatem okresy podlegania ubezpieczeniu na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 o ubezpieczeniu społecznym rolników nie są wymienione w art. 20 ust. 2. Nie są wymienione dlatego, że to właśnie do ubezpieczenia emerytalno-rentowego rolników, czyli do ubezpieczenia po 31.12.1990 r. zaliczyć można inne okresy. Okresy ubezpieczenia emerytalno-rentowego są przecież

istotą, podstawą nabywania uprawnień na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. – stanowi o tym art. 19 ust. 1 pkt 1 u.s.r. Nie mogą być niezaliczone, ponieważ nie mogą być też zaliczone - po prostu są punktem wyjścia do nabywania uprawnień i to do nich zalicza się inne okresy.

Wbrew pozorom, przepis art. 20 ust. 2 u.s.r. w samym założeniu uwzględnia interes ubezpieczonego. Odnosi się bowiem do sytuacji, gdy ma on staż niewystarczający do uzyskania emerytury w danym systemie, jednakże ma możliwość uzyskania świadczenia przez doliczenie do stażu ubezpieczenia z drugiego systemu. Rozwiązanie to jest kierowane podmiotowo do ubezpieczonego, który sam decyduje, czy z niego skorzysta. Przy czym, nie jest pozbawiony możliwości oceny skutków takiego wyboru, gdyż nie można przyjąć, że nie są znane ubezpieczonemu podstawowe warunki wynikające z ustaw emerytalnej i o u.s.r. Jednakże, po dokonaniu wyboru przez ubezpieczonego i uzyskania, tak jak w niniejszej sprawie, emerytury w systemie pracowniczym, wykluczona jest możliwość uwzględnienia tych samych okresów podlegania ubezpieczeniu przy ustalaniu prawa do emerytury rolniczej. Takiego wyboru wnioskodawca dokonał w listopadzie 2014 r., pobierając od tego czasu emeryturę w systemie pracowniczym. Ponownego prawa wyboru świadczenia korzystniejszego ustawodawca nie przewidział (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 08.05.2014 r., III AUa 1368/13).

Niemniej, jak wskazano wyżej, obliczenie okresów ubezpieczenia przy nabywaniu prawa do emerytury rolniczej powinno uwzględniać wszystkie okresy ubezpieczenia emerytalno-rentowego, czyli ubezpieczenia po 31.12.1990 r. W przypadku ubezpieczonego okresy te obejmują łącznie 23 lata i 10 miesięcy. Łącznie z uznanym przez KRUS okresem 4 lat i 11 miesięcy okresem pracy w gospodarstwie rolnym, Z. D. posiada w sumie ponad 28 lat takiego ubezpieczenia. Spełnia zatem wymaganą przesłankę posiadania 25 lat stażu ubezpieczeniowego.

W tym stanie rzeczy z mocy art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. Sąd Okręgowy przyznał Z. D. prawo do emerytury rolniczej od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek, tj. 01.02.2015 r.

Na mocy art. 118 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, stwierdził odpowiedzialność organu rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji o przyznaniu prawa do świadczenia. Nie można zaakceptować działań KRUS opartych na błędnej interpretacji przepisów prawa. To właśnie ta instytucja, powołana do realizacji zadań wynikających z ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników i zobowiązana do prowadzenia spraw wyodrębnionych z systemu powszechnego, m.in. przyznawania i wypłaty świadczeń pieniężnych z ubezpieczenia emerytalno-rentowego, winna wykazać się szczególną znajomością przepisów prawa w przedmiocie ustalania istnienia przesłanek przyznawania świadczeń emerytalnych.

Apelację od powyższego orzeczenia wniósł pozwany, zaskarżając w całości wyrok Sądu Okręgowego i zarzucając:

- naruszenie prawa materialnego, tj. art. 19 ust. 1 i art. 20 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników. Mając na uwadze powyższy zarzut domagał się zmiany zaskarżonego orzeczenia i oddalenia odwołania.

W uzasadnieniu swego stanowiska wskazał, że na gruncie obowiązujących przepisów (wymienionych w zarzutach) nie ma możliwości, aby okresy zaliczone przy przyznaniu emerytury pracowniczej mogłyby ponownie być zaliczone do stażu przy ocenie uprawnień do emerytury rolniczej, co potwierdza także judykatura (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 maja 2007 r. II UK 164/06). Z tych względów apelacja jest zasadna.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego jest zasadna. W pierwszym rzędzie należy stwierdzić, że w sprawie nie występują przesłanki do kwestionowania dotychczasowych ustaleń Sądu Okręgowego, co pozwala Sądowi odwoławczemu przyjąć je za własne. Pozwany konstruuje zarzuty na podstawie prawa materialnego i w tym zakresie wyraża się istota sprawy.

Przypomnieć jedynie wypada, że ubezpieczony uzyskał prawo do emerytury z powszechnego systemu ubezpieczenia społecznego na podstawie decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 10 grudnia 2014 r. Do ustalenia prawa i

wysokości świadczenia uwzględniono ubezpieczonemu następujące okresy aktywności zawodowej: od 01.01.1967 r. do 15.11.1967 r. - okres zatrudnienia w charakterze ucznia w zakładzie kowalskim S. M., od 16.01.1968 r. do 08.01.1970 r. - zasadnicza służba wojskowa, od 19.11.1970 r. do 27.04.1971 r. - okres zatrudnienia w Zarządzie (...) S.A., od 22.03.1973 r. do 14.02.1979 r. - okres zatrudnienia w Spółdzielni Kółek Rolniczych w G., od 15.02.1979 r. do 30.04.1985 r. - okres zatrudnienia w Zakładzie (...) oraz okres od 1.01.1986 r. do 31.12.1990 r. - okres podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników indywidualnych, od 1.01.1991 r. do 31.10.2014 r. - okres podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników. Przedmiotowe zaliczenie pracy w rolnictwie wynika z prawomocnej obecnie decyzji organu rentowego (ZUS) i wiąże Sąd w obecnym postępowaniu.

Natomiast ubezpieczony legitymuje okresami pracy w gospodarstwie rolnym rodziców w wymiarze 4 lat i 11 miesięcy (od dnia 31 grudnia 1964 r. do 31 grudnia 1966 r. tj. 2 lata i 1 dzień, od 16 listopada 1967 r. do dnia 15 stycznia 1968 r. – 2 miesiące, od 9 stycznia 1970 r. do 18 listopada 1970 r. - 10 miesięcy i 10 dni oraz od dnia 28 kwietnia 1971 r. do 21 marca 1973 r. – 1 rok 10 miesięcy i 24 dni).

Już powyższe spostrzeżenie zwraca uwagę na interferencję dwóch systemów ubezpieczenia, tj. powszechnego i ubezpieczenia społecznego rolników. Mimo, że są to odrębne systemy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 2000 r., II UKN 155/00, OSNAPiUS 2002 nr 16, poz. 394), oparte na odmiennych zasadach podlegania ubezpieczenia, finansowania i udzielania świadczeń, to zawarte w obu regulacjach przepisy określają wzajemne uwzględnianie okresów ubezpieczenia. Chodzi o art. 20 ust. 2 u.s.r. oraz art. 10 ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych – tekst jedn. Dz. U z 2015 r., poz. 748, dalej jako ustawa emerytalna). W judykaturze dominuje stanowisko, że przepisy z dziedziny ubezpieczeń społecznych powinny być interpretowane ściśle. Wynika to z konsekwencji, że w przypadku podlegania ubezpieczeniu, czy też w razie oceny prawa do świadczeń nie przewiduje się odesłań do klauzul generalnych.

Dokonana przez Sąd Okręgowy wykładnia art. 20 ust. 2 u.s.r. opiera się na dychotomicznym podziale okresów ubezpieczenia społecznego rolników (uznanych za okresy ubezpieczenia). I tak – w ocenie Sądu Okręgowego - okresy ubezpieczenia przebyte do dnia 31 grudnia 1990 r., a zaliczone do okresów od których zależy prawo do emerytury w powszechnym systemie ubezpieczenia społecznego, nie mogą być uwzględniane przy ustalaniu prawa do emerytury rolniczej. Jednocześnie brak podstaw prawnych do wyłączenia tych okresów (okresów ubezpieczenia emerytalno-rentowego, czyli przypadających po 31.12.1990 r.) przy ustalaniu prawa do emerytury rolniczej, także w sytuacji kiedy zostały one zaliczone do okresów ubezpieczenia w systemie, od których zależy prawo do emerytury na podstawie odrębnych przepisów, w tym na podstawie przepisów ustawy emerytalnej. Przedmiotowa konstatacja wynika z faktu, że okresy podlegania ubezpieczeniu na podstawie u.s.r. nie są wymienione w art. 20 ust. 2 tej ustawy.

Rdzeń sprawy sprowadza się do pytania, czy ubezpieczony, który uzyskał prawo do emerytury z ubezpieczenia pracowniczego, jednak z koniecznością uzupełnienia okresami ubezpieczenia rolniczego po dniu 31 grudnia 1990 r. (czyli po dniu wejścia w życie u.s.r.), może zmienić swój status i uzyskać emeryturę z ubezpieczenia społecznego rolników, jednakże z ponownym wykorzystaniem okresów ubezpieczenia społecznego rolników (po dniu 31.12.1990 r.). Rudymenarnego znaczenia nabiera wykładnia art. 20 ust. 2 u.s.r. w części operującej zwrotem „okresów o których mowa w ust. 1 nie zalicza się”. Odesłanie do ust. 1 oznacza, że należy brać pod uwagę wszelkie okresy, o których mowa w tym przepisie. Jego brzmienie zaczyna się od nawiązania do okresów ubezpieczenia w myśl art. 19 u.s.r., czyli podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu przez okres co najmniej 25 lat (mężczyźni). Oczywiście dalsza część ust. 1, w szczególności pkt 1 i 2 uwzględnia zmieniające się zasady ubezpieczenia rolników, gdyż obowiązek uiszczania składek nie towarzyszył temu ubezpieczeniu pierwotnie. W ten sposób u.s.r. eliminuje wątpliwość i nakazuje okres ubezpieczenia rolniczego w rozumieniu dotychczasowych przepisów traktować jako okres ubezpieczenia, o którym mowa w art. 19 ust. 1 pkt. 2 ustawy o u.s.r." (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 listopada 1993 r., II URN 47/93, OSNCP 1994 z. 5 poz. 117). Innymi słowy okresy ubezpieczenia, o których mowa w ust. 1 art. 20 u.s.r. obejmują także okresy ubezpieczenia społecznego rolników po dniu 31 grudnia 1990 r. Zgodnie z regułą interpretacyjną tekstu prawnego nie wolna wyklądać tak, by choć jedna jego część okazała się zbędna (per non est).

Konsekwencją tak przyjętej wykładni prawa jest sytuacja, że dokonanie przez ubezpieczonego wyboru co do zaliczenia wskazanego okresu do okresu ubezpieczenia, od którego zależy prawo do emerytury w określonym systemie (pracowniczym lub rolniczym), uniemożliwia późniejsze zaliczenie tego samego okresu w innym systemie (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 19 września 2013 r., III AUa 290/13, LEX nr 1378575). Przedstawione rozwiązanie ma charakter normatywny i nie powinno być oceniane przez pryzmat potencjalnej wysokości świadczenia w konkretnym przypadku. Rozwiązanie to kierowane jest podmiotowo do ubezpieczonego, który sam decyduje z jakiego rozwiązania skorzysta. Zatem wnioskodawca przed podjęciem decyzji powinien ocenić, jaki system ubezpieczenia społecznego jest dlań korzystny, gdyż raz podjętej decyzji nie wolno mu zmienić (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 maja 2007 r., II UK 164/06, OSNP 2008 nr 11-12, poz. 172). W uzasadnieniu Sąd Najwyższy wskazał nadto, że powołany przepis w samym założeniu uwzględnia interes ubezpieczonego. Odnosi się bowiem do sytuacji, gdy ma on staż niewystarczający do uzyskania emerytury w danym systemie, jednakże ma możliwość uzyskania świadczenia przez doliczenie do stażu ubezpieczenia z drugiego systemu. Sąd Najwyższy podkreślił, że nie można przyjąć, że nie są znane ubezpieczonemu podstawowe warunki wynikające z ustaw emerytalnej i u.s.r. Jednakże po dokonaniu wyboru przez ubezpieczonego i uzyskania, tak jak w niniejszej sprawie, emerytury w systemie pracowniczym, wykluczona jest możliwość uwzględnienia tych samych okresów podlegania ubezpieczeniu przy ustalaniu prawa do emerytury rolniczej.

Zaprezentowane wyżej poglądy nie pozostają w opozycji do art. 20 ust. 3 u.s.r., dedykowanego generalnie do osób urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r. (wnioskodawca urodził się przed 31.12.1948 r.). W przypadku takich osób, gdy uzyskają prawo do emerytur przyznanych na podstawie art. 24a, 24 ust. 1 i 184 ustawy emerytalnej istnieje możliwość pobierania takiej emerytury obok emerytury rolniczej (por. art. 33 ust. 2a u.s.r.)

Suma powyższych argumentów prowadzi do wniosku, że art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (tekst jedn. Dz. U z 2015 r., poz. 704) obejmuje swym zakresem podmiotowym także tych rolników, którzy prowadzili działalność rolniczą po dniu 31 grudnia 1990 r., a zatem nie uwzględnia się ich do okresów ubezpieczenia, jeżeli zostały zaliczone do okresów, od których zależy prawo do emerytury lub renty na podstawie odrębnych przepisów, stosownie do art. 20 ust.2 tej ustawy.

Stąd też zaskarżony wyrok podlega zmianie w myśl art. 386 § 1 k.p.c.

O kosztach postępowania odwoławczego orzeczono na zasadzie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. oraz § 12 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 11 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (tekst jedn. Dz. U. z 2013 r., poz.490).